

TEAMTEACHING EN INCLUSIE HAND IN HAND

OOSTENRIJK ALS PRAKTIJKVOORBEELD VOOR VLAANDEREN

Een inclusieve samenleving waarin onder andere het onderwijssysteem geen onderscheid maakt op basis van geloof, afkomst of beperking: het kan. Een praktijkverhaal uit het buitenland bewijst dat. In de deelstaat Steiermark in Oostenrijk zagen we hoe ongeveer 85% van de leerlingen die bijzondere zorg nodig hebben, in het regulier onderwijs geïntegreerd is. Kinderen worden meerdere momenten per week begeleid door twee (onderwijs)professionals die inspelen op de onderwijsbehoeften van alle leerlingen. Teamteaching, leren van en met elkaar, is kenmerkend voor het onderwijssysteem in Steiermark.

Inclusief onderwijs, een utopie?

In de schoolvisie van onze basisschool De Ark in Maldegem is de groei naar een sterkere en inclusieve(re) school vanuit teamteaching een van de prioriteiten. Dat komt onder andere tot uiting in het schooleigen professionaliseringsbeleid. Het spreekt voor zich dat het voor onze school een hele uitdaging is om te bepalen hoe we dat het best kunnen realiseren. We kregen de kans om via het project Erasmus+ te leren in enkele Oostenrijkse scholen. De deelstaat Steiermark in Oostenrijk met als hoofdstad Graz speelt al sinds 1985 een voortrekkersrol in de beweging naar inclusief onderwijs. Verschillende studies (Fluijt, Koot, Petry, Meirsschaut ...) tonen de positieve effecten aan van teamteaching/co-teaching voor de leerresultaten in klasgroepen met een grote diversiteit.

Doelen van het Erasmus+ project

Met de hulp van Epos/Erasmus+ konden we in Oostenrijk contacten leggen om twee jaar na elkaar met negen teamleden vijf scholen te bezoeken met deze doelstellingen:

- inzicht verwerven in de randvoorwaarden voor én het efficiënt organiseren van teamteaching met extra aandacht voor het bewaken van timemanagement in de voorbereiding en de evaluatie van de onderwijsarrangementen;
- inzicht verwerven in het toepassen van de verschillende vormen van teamteaching, met het oog op het verhogen van de leereffecten bij alle leerlingen in een inclusieve setting;
- inzicht verwerven in het universele ontwerp van de lessen, het gebruik van didactisch materiaal, de klasorganisatie, het ontwerp van het schoolgebouw afgestemd op een onderwijsomgeving met een sterke diversiteit en teamteaching.

**Geef een
leerling leeftijdsgenoten,
geen lotgenoten.**

Mix maximaal

Wat we leren uit de studie van Meirsschaut en Ruys om zeven teamteaching-modellen maximaal in te zetten (*In dialoog*, november-december 2017 en "Leidraad teamteaching"), stellen we ook in de praktijk vast in de Volksschule Krones in het centrum van Graz.

Verschillende ruimtes, van een klaslokaal, de gang tot een verloren hoekje aan de trap, worden ingezet om te variëren in teamteaching-modellen. Zo kan flexibel ingezet worden op het groeperen van de leerlingen, worden ondersteuningskansen geoptimaliseerd, kan gedifferentieerd worden in materialen, de intensiteit van de instructie, het beheersingsniveau, de instructietijd ...

Overheersend daarbij zijn de rust waarmee leraren spreken, de rust bij leerlingen en het doorzettingsvermogen bij iedereen om taken en lessen tot een goed einde te brengen. We merken dat er extra aandacht besteed wordt aan vlotte overgangen, het klaarzetten van materialen, gedeelde verantwoordelijkheid, rituelen, instructie dicht bij de leerling, een consequente omgang met regels en afspraken en een zeer sterke doelgerichtheid. ►

Samen voorbereiden, samen uitvoeren, samen evalueren

Om teamteaching mogelijk te maken, werken leraren in Steiermark samen met *Sonderpädagoginnen* (vergelijkbaar met ondersteuners in Vlaanderen), verzorgers en onderwijsassistenten (niet-pedagogisch geschoold personeel door de stad of gemeente aangesteld om in de klas te ondersteunen). De gelijkwaardigheid van alle teamleden – leraren, ondersteuners, verzorgers en onderwijsassistenten – in het onderwijsleerproces is daarbij van wezenlijk belang. De directie tracht de schoolorganisatie zo af te stemmen dat er een optimale combinatie is van verschillende personeelsleden samen in één klas.

De lessen starten rond 7.30 uur en eindigen rond 12.30 uur, waardoor de leraren in de namiddag samen kunnen voorbereiden. Naast dat gestructureerde overleg is er vrij veel aandacht voor informeel overleg tijdens het lesverloop. Dat is mogelijk omdat leerlingen regelmatig zelfstandig aan het werk gezet worden. Ook tijdens de korte pauzes in de klas is er tijd voor informeel overleg. Die pauzes worden in de klas genomen, samen met de leraar of leraren. De kinderen nemen een tussendoortje en hebben de keuze uit een aantal ontspannende activiteiten. Kinderen werken in de namiddag hun takenpakket thuis af of in de *Nachmittagsbetreuung* (naschoolse, begeleide opvang).

Inclusie

“Ik heb nooit geloofd dat dit kon, en nu zie ik dat het kan”, was een uitspraak van een leraar tijdens het schoolbezoek in Volksschule Kalsdorf, waar ook “Eine Schule für alle!” de leuze is.

De gelijkwaardigheid van alle teamleden in het onderwijsleerproces is van wezenlijk belang.

We stellen in de praktijk vast wat Giangreco schrijft over inclusie. Door te werken met *Integrationsklassen* volgen alle leerlingen samen les, ongeacht hun onderwijsbehoeften. Er wordt gezocht naar welke ondersteuning kinderen met noden én de school nodig hebben, opdat ieder kind zich echt thuis zou kunnen voelen en leren op school. In die ‘integratieklassen’ zitten gemiddeld twee à drie kinderen met beperkingen in een klasgroep van twintig tot vijftientwintig leerlingen van dezelfde leeftijd. Het curriculum wordt bepaald voor elke leerling, de activiteiten verlopen gemeenschappelijk met individuele aanpassing van materialen, leerinhouden en ondersteuning. Samen leren en participeren zijn hier gemeengoed.

Trots vertellen de leraren en de directie in deze school dat ouders vragen om alle kinderen, met of zonder specifieke onderwijsbehoeften, samen te laten leren en leven. Onderzoek van de universiteit van Graz toonde immers, naast een goede leerontwikkeling, een sterke stijging van de sociale vaardigheden en het empathisch vermogen aan bij de kinderen die les volgen in integratieklassen.

Doelgericht werken – zelfstandig werken

In alle scholen valt ons op hoe sterk de onderwijsprofessionals de doelstellingen expliciet vooropstellen en de focus bepalen. Binnen onderwijsarrangementen worden handboeken en bundels expliciet ingezet als middel, naast het gebruik van verschillende werkvormen, groepeeringsvormen ... In combinatie met teamteaching wordt inclusie zo mogelijk gemaakt: de kinderen leren samen, helpen elkaar binnen de persoons- en cultuurgebonden ontwikkeling. Ze werken bovendien vaak via het hoekenwerkmodel met taakkaarten, met doelen op individueel en op groepsniveau.

Die werking draagt bij tot persoonlijke leergroei, maar heeft ook effect op de begeleidingstijd voor leerlingen. Via 'peer-tutoring' en individuele begeleiding wordt ingezet op meer werktijd voor elke leerling, effectiever gebruik van de onderwijstijd, feedback- en feedup-mogelijkheden, rust door nabijheid ...

Rust, ook bij leerlingen met moeilijk te begrijpen gedrag

We genieten enorm van de rust bij de leraren en leerlingen. Als gevolg van het inzetten op zelfstandigheid, het leren in de zone van de naaste ontwikkeling, de nabijheid van leraren, begeleiders en medeleerlingen, de directe instructie en feedback, duidelijke structuurmaatregelen die er op school- en klasniveau heersen, ervaren we een rustige, ontspannen werksfeer die een diepe indruk op ons maakt.

Overgangen worden aangekondigd met een zachte gong, afspraken worden samen geformuleerd en consequent opgevolgd, er is tijd om in te

zetten op interpersoonlijke relaties. We merken in alle scholen die we bezoeken heel weinig tot geen zorgen over de omgang met moeilijk te begrijpen gedrag. De leraren geven aan dat zij daar preventief mee omspringen door tijd te investeren in de relatie met hun leerlingen en door expliciete aandacht voor een veilige leeromgeving vanuit respect, duidelijke regels, een waarderende en consequente omgangsstijl en het leren van elkaar.

360°-feedback

Er wordt voor alle leerlingen sterk ingezet op feedback, feedup en feedforward. Enerzijds gebeurt dat permanent tijdens het teamteachen, anderzijds zijn er regelmatig evaluatiemomenten waarop in een gesprek met ouders, leerling en leraren/begeleiders een stand van zaken gemaakt wordt en samen met hen doelen bepaald worden voor de komende periode.

Door middel van teamteaching ontstaan zowel een gezamenlijke verantwoordelijkheid voor de groep als een meerzijdige evaluatie van iedere leerling, aangezien de onderwijsprofessionals samen voorbereiden, uitvoeren en evalueren. Door die permanente evaluatie is er geen nood aan puntenquoteringen en wordt er voor alle leerlingen kort op de bal gespeeld. Daardoor verdwijnt ook het vergelijken van leerlingen met elkaar.

Door te werken met Integrationsklassen volgen alle leerlingen samen les, ongeacht hun onderwijsbehoeften.

Meertaligheid

De scholen in de stad Graz kennen ook een grote diversiteit op het vlak van thuistaal van de leerlingen. In Oostenrijk wordt expliciet in ruimte voorzien voor een aantal lestijden per week onderwijs in de thuistaal. Zo worden taalleraren ook teamteachers in de klassen, ontstaat er een wederzijds respect voor de verschillende thuistalen, wordt

er gewerkt aan een kwaliteitsverbetering van de Duitse taal en opnieuw is er sprake van een sterkere verbondenheid tussen leerlingen en leraren.

Er wordt voor alle leerlingen sterk ingezet op feedback, feedup en feedforward.

Borgen van leerkanen rond inclusie en teamteaching

Tijdens onze vijf schoolbezoeken ervaren we warmte, verbondenheid en rust bij de leraren, gedreven samenwerkende teams met een uitgesproken keuze voor teamteaching en inclusie die gedragen worden door sterk schoolleiderschap. Ook in onze eigen school willen we daar verder aan werken.

Gedurende deze professionaliseringsweek hebben we een dagelijks overleg waar we samen reflecteren over wat we zien en waarbij we de transfer maken naar onze projectdoelen en de situatie op onze school. We geven elke school als dank - naast de Belgische pralines - enkele kernwoorden terug, geïnspireerd op de 'hoeden van De Bono'¹ (dank aan Mieke Meirsschaut voor het fijne idee).

De thuisblijvers houden we op de hoogte met ons 'dagboek' en we organiseren een info- en dankavond voor allen die deze studiereis thuis mogelijk gemaakt hebben. Verdere professionalisering voor het hele team zal gebeuren door een tweede reis voor negen teamleden, personeelsvergaderingen en studiedagen op school.

Rijk aan ervaringen terug thuis

Na onze eerste reis implementeren we stap voor stap processen in onze eigen school. Een grote groep leraren kan de ervaringen delen met de (parallel)collega's. Vanuit het beleidsniveau worden teamteaching en de organisatie van overlegtijd en professionalisering voor de teamteachers structureel mogelijk gemaakt. Daarnaast zetten we in op verbinding met collega's, leerlingen en ouders, maken we leraren sterker in hun visie op inclusie en het in de praktijk brengen van inclusie.

Ook de ervaring om samen te reflecteren, te praten over onze onderwijsvisie, elkaar op een andere manier te leren kennen en zo sterker verbonden te worden, maakt van ons betere, rijkere leraren. Een inclusieve samenleving waarin onder andere het onderwijssysteem geen onderscheid maakt op basis van geloof, afkomst of beperking: het kan!

Voor het mogelijk maken van deze leerrijke reis willen we veel mensen bedanken: gepensioneerde collega's, studenten uit de lerarenopleiding en

collega's uit de secundaire school Maricolen Maldegem (die voor kwaliteitsvolle (soms in teamteaching) vervangingen zorgden), Diane Fluijt, Sabine Haucinger (Koordination Fachbereich Inklusion, Diversität und Sonderpädagogik), Mieke Meirschaut (luisterend oor en feedback), het volledige team van basisschool De Ark Maldegem (professionaliseringsbereidheid), VS Krones (Graz), VS Kalsdorf (Kalsdorf), VS Trofaiach (Trofaiach), VS Vorau (Vorau), VS Triester (Graz) en Epos/ Erasmus+.

epos

Erasmus+

Griet Goossens

vbsdeark1@maricolen.be

Pedagogisch directeur Vrije Gesubsidieerde Basisschool De Ark | 050 72 98 88
www.dearkmaldegem.be

BRONNEN EN VERWIJZINGEN

Fluijt, D., Struyf, E., & Bakker, C. (2016). *Samen lesgeven, co-teaching in de praktijk*. Kalmthout, België: Pelckmans Pro.

Fluijt, D. (2014). *Prisma co-teaching*. Leuven, België: Acco.

Meirsschaut, M., & Ruys, I. (december 2017). *Teamteaching: samen onderweg. Een leidraad voor de praktijk*.

Meirsschaut, M., & Ruys, I. (september 2017). *Teamteaching: wat, waarom, hoe en met welke resultaten? Een verkenning van de literatuur*.

Meirsschaut, M., & Ruys, I. (januari 2019). *Teamteaching: bewegredenen, randvoorwaarden en implicaties voor leerlingen, leraren en hun school*.

Jennes, A., 'Krachtig leren in de klas? Kies voor co-teaching', *In dialoog*, november 2017.

EINDNOTEN

1. Via deze methode wordt het denkproces opgesplitst in verschillende denkkrollen of denkrichtingen die door gekleurde hoeden worden voorgesteld, ook bruikbaar bij evaluaties.